

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

הלכה ב.

על מי אסרו למכור כלי עבודה שאסורים בשביעית לחשוד על השביעית.

כתב הרמב"ם "ואלו כלים שאין האומן רשאי למכור בשביעית למי שחשוד על השביעית וכו'".

המקור הוא מפרק ה' משנה ו' "אלו כלים שאין האומן רשאי למכורם בשביעית וכו'". **וכתב הרע"ב מברטנורא** שאין האומן רשאי למכור בשביעית למי שהוא חשוד על השביעית, אבל למי שאינו חשוד שרי דאינו קונה אלא להצניע עד אחר שביעית. בלשון המשנה מבואר בפשוטו שרק לאומן אסרו למכור כלים או לחשוד, אבל מי שאינו אומן מותר לו למכור אפילו לחשוד. אולם בפירוש שושנים לדוד כתב שנקט אומן בהווה ופשיטא דהוא הדין איניש דעלמא אסור למכור.

במנחת שלמה עמוד קיג' מביא שבקול סופר כתב דדוקא נקטה מתני' מתני' אומן דרק האומן מותר למכור דבר שמלאכתו לאיסור ולהיתר משום פרנסתו כדי חייו, אבל בעה"ב אסור גם בכה"ג דמלאכתו לאיסור ולהיתר.

במנחת שלמה כתב שיש מקום לומר גם איפכא דהא דנקט התנא אומן הוא לקולא ולמידק מינה דבעל הבית מותר למכור גם כלי שמלאכתו רק לאיסור, ומשום דבעה"ב המוכר מסתמא מוכרו בזול טפי וא"כ תלינן שקונים המחרשה לצורך מוצאי שביעית, ומה שקונה השתא משום דזול.

בדרך אמונה ס"ק ז' כתב דנראה דלרבותא נקט אומן דאפילו אומן שפרנסתו בכל לא התירו וכ"ש שאר כל אדם.

בשיח אמונה הערה 11 הביאו בשם **הרידב"ז** שכתב שבא ללמדנו שהאיסור הוא דוקא בזמן שמי שהיה צריך כלי חרישה וכדומה היה קונה מאומן כדי להשתמש בהם לצורכו אבל בזמן שעושים מזה משא ומתן, שקונים כדי למכור ולהרוויח מותר למכור אף לחשוד כיון שתולים שהוא קונה כדי למכור לנכרים, וע"ש עוד.

באור לציון שביעית עמוד קט' מביא את הרע"ב שמותר למכור למי שאינו חשוד. והעיר מדוע לא נחוש שמא ימכור את הכלים אחר החשוד על השביעית. וצריך לומר שכשם שאינו חשוד על השביעית, כך אינו חשוד על לפני עור ופשוט. ועוד נראה, דכלל לא חיישינן שמא ימכור לאחר, וכדחזינן להלן שמותר למכור לעובד כוכבים בארץ כלים אלו ולא חיישינן שמא ימכור לישראל החשוד. וא"כ כ"ש הכא דלא חיישינן שהאינו חשוד ימכור לחשוד על השביעית.

לעילוי נשמת מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל גלב"ע שושן פורים ט"ו אדר ב' תשפ"ב

תוכן הענינים¹

- 1..... הלכה ב. על מי אסרו למכור כלי עבודה שאסורים בשביעית לחשוד על השביעית.
- 1.....
- 2..... אם בערב שביעית יש איסור למכור לחשוד כלים אלו, ובאופן שלא נשאר לעבוד בהם רק בשביעית.
- 2.....
- 2..... אם במכירת כלי עבודה אמרינן נחשדו ישראל על השביעית.
- 3.....
- 3..... באיסור לסייע אפילו כשאינו מכשילו רק במקצת.
- 3.....
- 3..... ותמורת.
- 3..... באיסור למכור מזרה להפוך התבואה שאינו מלאכת קרקע.
- 4..... זה הכלל לאתווי מאי, ומה נכלל רק לאיסור או לאיסור ולהיתר.
- 4.....
- 4..... הלכה ג. לאיזה צורך מוכרים מגל יד בשביעית.
- 4.....
- 5..... בחידוש להתיר למכור עגלה.
- 5.....
- 5..... הלכה ד. בחיתר למכור למי שאין ידוע שהוא חשוד.
- 5.....
- 6..... מי נכלל בחשוד על השביעית.
- 6.....
- 6..... הלכה ה. בחיתר למכור כמות כדי יין ושמן בשביעית.
- 6.....
- 7..... כשיש כמה מפעלים של כדים, אם מותר כל מפעל למכור חכמות הזה.
- 7.....
- 7..... בדין שאסור למכור יותר מדאי כדי יין ושמן, אם זה אף לסתם אדם או רק לחשוד.
- 7.....
- 7..... עיון בהשמטת הרמב"ם דין המשנה "ואם הביא יותר מכאן מותר".
- 9..... בחיתר למכור לגוי הרבה כדים ולא חיישינן שימכור לישראל.
- 9.....
- 9..... בחיתר למכור הרבה כדים בחוץ לארץ לישראל.
- 9.....
- 10..... עיון בשינוי לשון הרמב"ם בין מוכר לגוי "יתר מזה", או לישראל "כדים רבים" באופן המותר.

¹ יש אפשרות לקבל אי"ה את הגיליון [ביייל-036164702A@gmail.com](mailto:036164702A@gmail.com)

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

כשמוכר לו קודם זמן האיסור, והכלל כל שאין התכלית של המעשה הזה עכשיו מתייחס מיד לדבר האסור אין בזה משום ולפני עור. וכן לענין שבת שמותר למכור לחשוד על חילול שבת קודם השבת דבר שמסתמא יעשה בזה איסור בשבת כגון מכוננית או סיגריות וכדומה כל שהחשוד יכול להשתמש בו עוד קודם השבת.

עוד הוסיף שכל זה הוא דוקא במוכר דבר שיכול לעשות בו איסור, אבל במשאל או משכיר לו חפץ כזה אסור אף אם נתן לו קודם השביעית או קודם השבת דכיון שהחפץ שלו נמצא אצל החשוד הוי כנותן לו בכל רגע ובזמן האיסור איכא לפני עור.

באור לציון על שביעית עמוד קי' כתב שנראה, שאף לפני שביעית, אם כבר זמן הקציר, וניכר שהקונה קונה כלים אלו לצורך שנה הבאה שהיא שנת השמיטה, אסור למכור כלים אלו למי שחשוד על השביעית.

הגאון ר' צבי כהן בספרו שמיטת קרקעות פרק ט' בסוף אות ד' כתב שמותר למכור כלי שמצוי תמיד לקנותו ומוכרו לו בשביעית אחר עונת השימוש בכלי זה. ובהערה ח' כתב שכן נראה פשוט, אולם מביא שבתורת השביעית עמוד תפה' נוטה לאסור למכור לו אף אחר עונת השימוש בכלי זה.

אם במכירת כלי עבודה אמרינן נחשדו ישראל על השביעית.

כתב הרמב"ם "למי שחשוד על השביעית".

בפירוש קול הרמ"ז על המשנה הקשה דהא אמרינן בגיטין נד' ע"א דנחשדו ישראל על השביעית וא"כ למה לא אסרו למכור אפילו לסתם בני אדם. ויש לומר דלא אמרו כן אלא גבי הנוטע בשביעית דקנסינן ליה לעקור אפילו בדיעבד משום דכבר עשה מעשה, אבל בכאן כל שלא נחשד בהדיא דינינן ליה לכף זכות ולכן כל שהוא לאיסור ולהיתר מותר אפילו לחשודים. ע"כ דבריו והביאו בתוס' אנשי שם.

אולם בדרך אמונה ס"ק ט' סתם לדינא "אבל לסתם עם הארץ מותר".

והנה מדברי קול הרמ"ז, משמע מדבריו שרק דבר שהוא מיועד לאיסור ולהיתר בזה אפשר למכור לסתם אדם ולא אמרינן דנחשדו ישראל על השביעית, אבל דבר שהוא מיועד רק לאיסור יהי' אסור למכור לסתם אדם הגם שלא יודעים בבירור שהוא חשוד, כי נחשדו ישראל על השביעית ולא יתלו שקונה זאת להצניע לאחר שביעית. ולפי"ז יוצא דאין זה כדברי הדרך אמונה שהתיר למכור לסתם עם הארץ אפילו כלי שמיועד רק לאיסור. ויש לעיין בזה.

בדרך אמונה ס"ק ט' כתב, אבל לסתם עם הארץ מותר. ובציון ההלכה ס"ק ז' כתב בשם חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאלו העובדים וסומכים על היתר מכירה אסור למכור להם.

עוד הוסיף, המשאל כלי בישול לחשוד שמשתמש בפירות שביעית שנאסרו לאחר הביעור או בספיחין הכלים טעונין הגעלה ולכן מותר לסרב להשאלם אע"פ שאפשר שישתמש בהיתר, ואלו

אם בערב שביעית יש איסור למכור לחשוד כלים אלו, ובאופן שלא נשאר לעבוד בהם רק בשביעית.

במנחת שלמה עמוד קיג' כתב שנראה שהוא הדין שאסור למכור חשוד גם בערב שביעית אם ידעינו בבירור שאין זה לצורך שישית. וציון לעיין בתורת זרעים.

בדרך אמונה ס"ק ח' כתב יש אומרים דבערב שביעית מותר למכור לו אבל להשאל או להשכיר לו אסור גם בערב שביעית. ובציון ההלכה ס"ק ו' מציין לתורת זרעים, ושכן נראה בחזו"א.

והנה בתורת זרעים פ"ה מ"ו כתב משמע דוקא בשביעית אבל קודם שביעית מותר למוכר לחשוד על השביעית ואין כאן משום מסייע ידי עוברי עבירה, כיון דאכתי הוי לפני זמן איסורא וכדתנן במס' מעשרות פ"ה מ"ג דמותר למכור פירותיו לאינו נאמן על המעשרות ולחשוד על השביעית קודם שיגיעו לעונת המעשרות.

אולם מוסיף התורת זרעים שנראה דלענין שאלה ושכירות גם לפני שביעית אסור להשאל או להשכיר להם אותן הכלים המיוחדים לעבירה, דכיון דשאלה ושכירות לא קניא נמצא שמשתמש בשביעית בכלים שלו ואז נחשב למסייע ידי עוברי עבירה. וכן משמע במג"א סימן שמז' דאסור להשאל כלים לפני השבת למי שחשוד לעשות בהם מלאכה בשבת.

במשנת רבי אהרן ח"א סימן ג' בתוך דבריו כתב וז"ל "ומה שעורר מהכלים שאסור למכור לחשוד על השביעית שאסרוהו דוקא בשביעית, הנה מבואר שם משנה ו' דכלים שמלאכתו לאיסור ולהיתר תלינן בהיתר, אף דמייירי בחשודים על השביעית ודאי, וכן יליף מזה בגמ' ע"ז טו' ע"ב דכל היכא דאיכא למתלי תלינן, וי"ל דגם בקונה שאסרוהו קודם שביעית יש מקום לתלות, ואף אם ישו שנים רבות י"ל שיעבוד בהם אחר שביעית, משא"כ בקונה בשביעית עצמה דודאי יעבוד עכשיו ולצורך זה קונה. ואין להקשות דמ"מ יש חשש שיעבוד בשביעית, דגם בכלים שמלאכתן לאיסור ולהיתר יש חשש בזה ומ"מ תלינן". וע"ש עוד.

בחוט שני עמוד תי' כתב לדייק משמע שהאיסור למכור לחשוד הוא דוקא בשביעית אבל קודם השביעית מותר למכור אע"ג שמסתמא החשוד יעבור בכלי זה אף בשביעית באיסור.

וטעמא דמילתא דגדר לאו דלפני עור או מסייע לדבר עבירה הוא דוקא כאשר המכשול מתייחס מיד לפעולת איסור, אבל כשמוכר לו קודם השביעית אין זה מתייחס מיד לפעולת האיסור, ולכן לא מיקרי מכשול או שמסייע לעבירה.

עוד הוסיף החוט שני שלכאורה נראה דהקונה כלי עבודה וכדומה שהדרך להשתמש בו למשל רק בזמן החורף, ובא החשוד לקנותו אחרי החורף בערב שביעית דאסור למוכרו לואף קודם שביעית כיון שאין בו שימוש לפני השביעית ומסתמא קונהו על מנת להשתמש בו בשביעית דאז מתייחסת המכירה לדבר האסור והוי ליה כמוכר לו בשביעית.

ומשמע שאם מוכר לו בערב שביעית מותר אף אם הוא דבר שלא שיית לתלות בו בדבר היתר, וכן משמע שמותר אף אם אין החשוד יכול להשיג את הכלי כלל אם לא ימכור לו, דבכל גווני מותר

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מנחם אב תשפ"ב
גליון 77

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

חובט במקל בעלמא אבל לזרות ברחת כיון שהוא מעט לא. ובתוס' ע"ז טו' ע"ב ד"ה והמזרה הקשו על פירוש רש"י ז"ל דהא כתיב אשר זורה ברחת ובמזרה משמע דשני כלים הם לכל פירשו הם ז"ל שהוא כלי אחד של מחרישה.

ולעיקר קושייתם על פי' רש"י אפשר לתרץ דשני כלים הם אחד יש לו שניים יתדות יוצאים ממנו וכן כתב בערוך שמזרה יש לו אצבעות כעין כף האדם ע"כ, ואחר אין לו שניים אלא כעין כף פשוטה בלי אצבעות והוא הנקרא רחת וגם המזרה אפשר לקרות אותו רחת ואפשר שעיקר המזרה לזרות בו התבואה ועיקר הרחת להפוך בו התבואה ושניהם עושין מלאכת הזרייה וזהו מאמר הכתוב אשר זורה ברחת ובמזרה וכו', וע"ש מה שמקשה על פירוש התוס'.

במנחת שלמה עמוד קיד' מביא בתחילה את פירוש הרע"ב ומביא את התוס' יו"ט שכתב וז"ל כלומר דוקא בגורן דהיינו הרבה אבל כשיזרה מעט לא יזרהו במזרה כלל עכ"ל.

עוד מביא המנחת שלמה לעיין במה שכתב בשערי צדק פרק טז' וז"ל "וכן אסור לזרות את המעט במזרה כן כתב התוס' יו"ט וכן מוכל דאל"כ למה אסור למכור מזרה, הרי יכול לזרות בהיתר ומאי שנא ממגל יד אלא ע"כ דאסור לגמרי עכ"ל.

וכתב המנחת שלמה שאף דיש לדחות ראייתו ולומר דטעמא דלא תלינן בהכי הוא מפני שאין דרך לזרות דבר מועט במזרה וכמו שכתב הר"י קורקוס, וגם נראה פשוט שאף התוס' יו"ט כיון לכך, מ"מ הדין אמת שגם אותו המעט טעון שינוי וע"ש עוד.

בחוט שני עמוד תיא' מביא את פירוש הרמב"ם ורש"י והמזרה הוא שיזרו בו התבואה, וכתב שצריך לומר דהדרך להשתמש במזרה הוא דוקא כשיש לו הרבה תבואה, אבל במעט תבואה אין הדרך להשתמש במזרה, דאל"כ היה מותר למוכרו לחשוד משום דמיוחד נמי למלאכת היתר.

באיסור למכור מזרה להפוך התבואה שאינו מלאכת קרקע.

באור לציון על שביעית עמוד קי' מביא את פירוש הראשונים שהמזרה עניינו כלי שזורין בו התבואה בגורן, והעיר מדוע אסור למכור כלי זה בשביעית, הרי זריית התבואה אינה מלאכת קרקע. וצריך לומר שאעפ"כ כיון שאם אין לאדם מזרה, הוא גם לא יזרע ויעבוד באדמה בשביעית, שהרי לא יוכל לזרות את התבואה, לכך אסור להשאיל לו כלי זה. וקמ"ל המשנה, שאף כלי שאין עוברים בו איסור, אסור למכרו אם מכירת הכלי תגרום שהקונה יעשה דבר איסור.

עוד הוסיף באיסור למכור דקר, שאף שיכול היה לחפור ע"י סכין אם לא היה לו דקר, א"כ אין בזה כ"כ מכשול, ולא דמי למחרישה שאינו יכול לחרוש בלעדיה, והוי אמינא שיהא מותר למכור לו, קמ"ל דאסור.

שסומכין על היתר מכירה ועי"ז משתמשין בפירות שצריך לאוסרם משום ספיחין הרי הכלים שלהם אוסרין בנותן טעם.

עוד כתב בדרך אמונה בהלכה א' ס"ק ד' באיסור לחזק ידי ישראל שעובדין בשביעית שהיינו רק בידוע שהוא חשוד, אבל אם אינו חשוד אמרינן דבדאי לקח אותם לצורך מוצאי שביעית ואפילו לדעת הרמב"ם בהלכה יד' דסתם עם הארץ חשוד על השביעית מ"מ אין איסור לסייעו אלא בידוע שהוא חשוד וכן אם ידוע מה טיבו אין צריך לברר אחריו. וכ"ש לדעת רבינו תם ורמב"ן דסתם עם הארץ אינו חשוד על השביעית. מיהו למכור לו פירות שביעית או למסור לו דמי שביעית צריך לברר אם אין ידוע מה טיבו.

באיסור מכירת כלים האסורים בשביעית.

כתב הרמב"ם "ואלו כלים שאין האומן רשאי למכורן בשביעית למי שחשוד על השביעית מחרישה וכל כליה וכו'".

בדרך אמונה ס"ק י' כתב ואין לתלות שקונה לצורך מוצאי שביעית שכלים אלו מצויין כל שעה ואין אדם קונה משנה לחברתה. והוא הדין דאסור למכור לו נפה וכברה ורחים ותנור אם ידוע שאין לו פירות שישית רק של שביעית ואע"ג דלקמן הלכה ז' התיירו להשאיל זה לחשודה על השביעית התם משום דרכי שלום הקילו אבל במכירה לא שייך דרכי שלום. ויש אומרים דגם למכור מותר כיון שיש לתלות תליה רחוקה, דגם במכירה יש דרכי שלום אם האומן לא ירצה למכור לו. ועיין עוד בזה בביאור ההלכה לקמן בהלכה ז'.

באיסור לסייע אפילו כשאינו מכשילו רק במקצת.

באור לציון על שביעית עמוד קי', בדין של המשנה העול והמזרה והדקר, כתב שמשמע שאסור למכור את העול אף שיש לקונה מחרישה ושאר כליה וחסר לו רק את העול כדי להשלים כליו. ומוכח מכאן דלפני עור הוא אף כשאין מכשילו אלא במקצת.

והמזרה.

בתוס' יו"ט כתב וז"ל והמזרה כתב הר"ב שזורין בו התבואה בגורן, כלומר דוקא בגורן דהיינו הרבה אבל כשזורה מעט לא יזרהו במזרה כלל.

בשושנים לדוד כתב שלדעת הרמב"ם דלקמן אין צריך לזה, דאפילו מעט אסור דגזרו על הספיחים.

במהר"י קורקוס כתב ופי' מזרה כתב רבינו במשנה שהוא כלי שזורין בו את התבואה וכן כתב רש"י ז"ל שהוא רחת שהופכין בה את התבואה וכו'. וא"ת א"כ הא אפשר שיעשה בו מלאכת היתר שיזרה המעט שיכניס לתוך ביתו וא"כ לא מיוחדת למלאכת איסור היא ודמיה למגל יד, וי"ל דמעט אין דרך קצרו אלא במגל אבל הרחת אין זורין בה כשהוא מעט אלא מגורן כולו הוא שזורין והופכין בו ופירות שביעית אסור לעשותם גורן וכן כתב רבינו בתחילת פ"ד ה"א קוצר מעט מעט וחובט ואוכל, משמע דוקא

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

התוס' יו"ט מביא את דברי הרע"ב שאין איסור אלא להביא הרבה דהא לאכלה כתיב. ועוד מביא מה שכתב הרמב"ם בפ"ד וזה שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור שלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה ואם קצר כדרך הקוצרים לוקה כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר או שקצר לעבודת הארץ וכו' אלא קוצר מעט וחובט ואוכל.

עוד מביא דכל הספיחים אסורים באכילה מדרבנן ובכללן תבואה וקטנית וכן ירקות שדרך רוב האדם לזרעם בגינות.

לפי"ז כתב התוס' יו"ט הך מגל יד וכו' דקצירה לאו לענין תבואה וקטנית דדרך לקוצרם דהנהו אסור לקוצרן אלא דתלינן שיקצור העשבים שאין זורעין אותן רוב האדם.

עיין בתוס' אנשי שם מה שהקשה על התוס' יו"ט, ובסוף דבריו כתב שמשכחת לן דבעי כלי קצירה לתבואה וקטנית דהיתר כגון שהביאו שליש לפני שביעית שיש להם דין פירות שישיית אע"פ שקוצרן ואוספן בשביעית ואפשר דבכה"ג אפילו טובא נמי שרו כיון שיש להם כל דין פירות שישיית.

בפירוש קול הרמ"ז מפרש שאפשר לומר דמתני' קודם שגזרו על הספיחים. ועוד שיש כמה מיני ספיחים מותרין, דשדה בור ושדה ניר. **במשנה ראשונה** עומד על דברי הרע"ב והרא"ש שמפרשים ברוצה לקצור מן ההפקר, דודאי משלו נמי מותר להביא לצורך מאכל ביתו.

בתפארת ישראל כתב דבכל אלו נוכל לתלות שרוצה לקצור מעט מספיחים המותרים שהן בהפקר ולהביא לביתו.

בפירוש ר"ש משאנץ כתב, ומגל קציר אע"ג דאסור לקצור עושין בו נמי מלאכה אחר כדאשכחן בסוף פ"ק דמו"ק יא. הא במגלי הא בחציני. ואע"ג דחשיבי ליה התם שינוי, היינו לפי שאין רוב מלאכתו לכך ומ"מ חשיב שפיר מיוחד נמי להיתר.

במנחת שלמה עמוד קטו' הביא קושית התוס' יו"ט שכיון שגזרו רבנן איסור ספיחים א"כ הרי אין לנו שוב במה לתלות.

עוד הביא מה שהקשה הגר"ח מוואלוז'ין ז"ל, דלדעת הגר"א שאסור לקצור בסכין מן המחובר אפילו מן המופקר ואפילו ע"י שינוי א"כ הרי ליכא כלל לתלויי בקצירת היתר.

ומביא המנחת שלמה את דברי התוס' אנשי שם בשם לחם שמים שאפשר למצוא כלים אלו להיתר בהביאו שליש לפני שביעית שדינם כפרי של שישיית אע"פ שקוצרם בשביעית, עד שלכאורה היה מותר לקצור מהם אפילו הרבה ולאוצרן, דהרי דין פירות שישיית יש להם, ואם אעפ"כ יהא אסור לקצור פירות אלו הרבה מהם, זה רק איסור דרבנן, אבל ודאי שקצירה מועטת שרי. וכתב המנחת שלמה שמבואר מדבריו דאפשר דמדרבנן שפיר אסור לקצור קצירה מרובה בשביעית גם בפירות שישיית.

וכתב המנחת שלמה שלענ"ד נראה דאין לנו לחדש גזירה מעצמנו אחרי שלא נזכר בשום מקום איסור קצירה בפירות שישיית. אלא דהקשה על עצמו דא"כ אין למכור מזרה ודקר הרי איכא לתלויי שצריך אותן לפירות שישיית. ובסוף דבריו כתב דע"כ צריך לומר דמייירי ודאי בכה"ג דליכא כלל לתלויי בפירות שישיית, משא"כ אם

זה הכלל לאתויי מאי, ומה נכלל רק לאיסור או לאיסור ולהיתר.

כתב הרמב"ם "זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת למלאכה שאסורה בשביעית אסור למכרו לחשוד ולמלאכה שאפשר שתהיה אסורה ותהיה מותרת מותר למכרו לחשוד".

המקור הוא מהמשנה "זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור. לאיסור ולהיתר מותר".

בתפארת ישראל כתב בטעם שאם הכלי מיועד לאיסור ולהיתר מותר, מדאזלינן בתר רובא דהתירא שבעולם.

בדרך אמונה ס"ק טו' כתב, מיוחדת למלאכה שאסורה בשביעית, ואם הוא בסוף שנה שביעית דיש לומר דקונה לצורך שמינית יש לומר דתלינן לקולא.

עוד כתב בס"ק יז', לגבי כלי שמיועד לאיסור ולהיתר שמותר למכור לחשוד, שיש אומרים שלא התירו בזה אלא משום פרנסתו ולפי"ז ליתן במתנה אסור.

עוד כתב בס"ק יח' שההיתר הוא לחשוד אבל אם ידוע שישתמשו בכלים לאיסור, אין למכור ולהשאיל להם.

בביאור ההלכה בד"ה זה הכלל הביא מה שכתב הראב"ד בע"ז טו' ע"ב שזה כלל אתי לאתויי דברים שאדם מצוה על שבייתם כגון שדה שאם יש לתלות בהיתר מותר.

במשפטי ארץ פרק יט' אות א' כתב, אסור להשאיל או למכור בשמיטה ליהודי שאינו שומר שמיטה, כלים חקלאיים המיוחדים לעבודות שאסור לעשותן בשמיטה, כגון מחרישה ומכונת זריעה. משנסתיימה עונת העבודה של אותן כלים באותה שנה מותר למכור לו שודאי קונה לשנה שמינית. ובהערה 2 מביא בשם שבת הארץ פ"ח ה"ד שאם יש סיבה מיוחדת שבגללה קונה בשנה זו כגון שהדבר לא מצוי או שזה הזדמנות לקנות בזול, מותר למכור לו, שאנו תולים שקונה לשנה הבאה. ומקורו מדברי רש"י וריטב"א בע"ז טו' ע"ב שכתבו שאסור למכור לו מחרישה ואין אנו תולים שקונה לשנה הבאה, משום שמצוי לקנותם תמיד ומדוע יקדים לקנותם. משמע שאם יש לנו הסבר מדוע הוא מקדים לקנות, מותר למכור לו. אמנם אם אמר במפורש שקונה גם לשנה זו או שיודע שכך יעשה אסור.

הלכה ג

לאיזה צורך מוכרים מגל יד בשביעית.

"כיצד מוכר הוא לו המגל והעגלה וכל כליה שאם יקצור בו מעט ויביא על העגלה מעט הרי זה מותר וכו'".
המקור הוא מפרק ה' משנה ו' "אבל מוכר הוא מגל יד ומגל קציר ועגלה וכל כליה"

הרע"ב מברטנורא כתב מדוע מותר למכור מגל יד ומגל קציר ועגלה, שמא הוא רוצה לקצור מן ההפקר ולהביא העגלה למאכל ביתו ואין איסור אלא להביא הרבה לעשות אוצר.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

ולא חשיב כלל מלאכתו לאיסור. ויש לומר דמיירי בעגלה שיש בה נקבים ודרכם זורעים, וקמ"ל דמותר למכור אותה לחשוד על השביעית, משום שיכול להשתמש בה לדברים אחרים.

ועוד יש לומר דמיירי בעגלה המיוחדת לנשיא פירות, וקמ"ל דכיון שיכול להשתמש בה באופן המותר, מותר למוכרה לחשוד על השביעית. וכן משמע מדברי הרמב"ם שכתב כיצד מוכר הוא לו המגל והעגלה וכל כליה, שאם יקצור בו מעט ויביא על העגלה מעט הרי זה מותר וכו'. הרי דמיירי בעגלה שמביא בה פירות, וכיון שמלאכתה לאיסור ולהיתר שרי.

בדרך אמונה ס"ק כ' כתב, והעגלה, המיוחדת להביא עליה תבואה. וכתב בביאור ההלכה בד"ה והעגלה וכל כליה, שאע"ג דלקמן בהלכה ה' לא התירו למכור יותר מה' כדי שמן וט"ז כדי יין שא"ה דבדואי להביא באיסור קונה אבל כאן דגם על מעט צריך עגלה שאין דרך לנושאה בידיים וכיון דאיכא למיתלי לאיסור ולהיתר תלינן להיתר.

הלכה ד

בהיתר למכור למי שאין ידוע שהוא חשוד.

כתב הרמב"ם "ומותר למכור סתם למי שאינו חשוד אפילו דבר שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית שהרי אפשר שקנה בשביעית לעשות לו מלאכה לאחר שביעית".

בכסף משנה ורדב"ז ציינו שהמקור לדברי הרמב"ם הוא מדברי הירושלמי פ"ה ה"ג כאן על המשנה אילו כלים שאין האומן וכו' וע"ז אמרו בירושלמי "אמר ר' יונה כיני מתניתא אילו כלים שאין האומן רשאי למוכרן בשביעית לחשוד על השביעית. סתמן מהו מן מה דתני לאיסור ולהיתר מותר הדא אמרה סתמן מותר".

בפני משה ומהר"א פולדא על הירושלמי מבארים שהספק בירושלמי סתמא מהו היינו אם הוא מן הסתם בני אדם ואינו ידוע אם הוא חשוד או לא, האם אפשר למכור לו כלים אלו הגם שהם מיועדים לאיסור בלבד, וע"ז פשטו מהדין שמותר למכור כלים שהן מיוחדין לאיסור ולהיתר מותר למכור אף לחשוד. א"כ הוא הדין לאלו שהן מן הסתם מותר למכור אף כלים שמלאכתן לעבירה, דתולין להקל.

בפירוש הר"ש סיריליאו כתב וז"ל "סתמן מהו דמתסברא לפרש מתני' במפרש שקונה אותם לחרוש בהן, אבל סתם דילמא שרי דומיא דסיפא דקתני משאלת אשה לחברתה דאמר לקמן דבסתם איירי, והכא נמי במפרש דוקא הוא דאסר ליה או דילמא אפילו בסתם. ומסיק דשרי בסתם וכו'. והרמב"ם ז"ל כתב בפרק שמיני דהלכות שמיטה ומותר למכור סתם למי שאינו חשוד ואפילו דבר שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית שהרי אפשר שיקנה בשביעית לעשות מלאכה לאחר שביעית. נראה מדבריו דמפרש לה סתמן דעמי הארץ שאינו נודע לנו אם הם חשודים וכי פשיט ליה ה"ק כי היכי דגבי כלי כי אינו מבורר לאיסורא שדין ליה גבי שריותא הכא נמי גבי גברא".

היינו יכולים לתלות שצריך אותן בשביל פירות שישית ודאי שהיה מותר למכור מזרה ודקר וכדומה.

בדרך אמונה ס"ק כג' גבי היתר שאם יקצור בו מעט כתב מדבריו שאין בהם איסור ספיחין.

בביאור ההלכה בד"ה והעולה מדבריו הביא בתוך דבריו קושית החזו"א סימן יב' ס"ק ט' שהקשה על דעת הגר"א בשנות אליהו פרק ח' משנה ו' דפירות שביעית אסור לקצור בכלי רק לתלוש ביד מדתנן הכא אבל מוכר לו מגל יד ומגל קציר, ותירץ דהגר"א מפרש דתלינן דקוצר תבואה שהביאה שליש לפני ראש השנה של שביעית. ומה שהקשה א"כ למה אסור למכור מזרה, כבר כתבנו לתרץ דהגר"א מפרש כפירוש התוס' בע"ז טו' ע"ב דמזרה הוא כלי המחרישה.

ובתוך דבריו כתב הביאור ההלכה עוד "דאין להביא ראיה ממה שכתבו הר"ש והתוס' בגיטין סא'. דמיירי שאין לה פירות שישית בשביעית, דבדואי דזה פשוט שמצוי כל השנה תבואות שישית ומקרא מלא הוא ועשת את התבואה לשלש השנים, ובדואי צריך לטחנו ולנפותו ולאפותו, אבל הנידון כאן אם מצוי לקצור בשביעית תבואות שישית דזה אפשר לומר דלא מצוי כלל שזמן הקציר הוא בדרך כלל בתחילת הקיץ וכו' אע"ג שיש לפעמים תבואה שמתאחרת מאד וכו' מ"מ לא שכיחא כלל וגם אם משכחת לן זה רק בתחילת השנה וכאן סתמא המשנה דכל השנה מותר למכור מגל יד ומגל קציר ולכן נראה דחוק לאוקמי דטעם המשנה דתלינן בפירות שישית.

ולענ"ד יש לומר דהנה מגל יד כתב הרע"ב ריש פרק יג' דכלים דעשוי לשבר עצמות ולחתוך עצים וכו' א"כ עשוי נמי למלאכת היתר, וכן מבואר בביצה לא' דמבקעין בה עצים, ומגל קציר מבואר במו"ק יא' א' גבי הא דתנן הציור והצנור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד דמוקי לה דמתקנן במגלי ופרש בערוך ערך מגל דהיינו במגל קציר שיש לה שנייים וכו'. ועיין ג"כ בחולין יח' א' דהשוטח במגל קציר בדרך הליכתה שחיתתו כשרה ורק מדרבנן לא ישחוט בה משום גזירה ע"ש אבל לחתוך בו בשר בודאי ראוי וא"כ חזי נמי למלאכת היתר שאפשר לתלות בה וזה דעת הגר"א דלכן מותר למכור, ונראה דזה טעם המשנה שמנה שניהן מגל יד ומגל קציר דמגל יד אין עומד כ"כ לקצירה כמו מגל קציר וקמ"ל דשניהן מותר ורבינו קיצר בזה וכלל שניהן בלשון מגל יד". ועיין עוד בשיח אמונה בהערות.

עיין באריכות בספר משנת זרעים בפירוש משנת שביעית כאן על הר"ש הערה 116 מה שהאריך בדעת הר"ש והגר"א, והביא שכפירוש הדרך אמונה כבר כתב בפאת השלחן, וע"ש מה שהביא עוד בשם רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל לבאר דעת בדעת הר"ש.

בחידוש להתיר למכור עגלה.

הרמב"ם כתב את הדין של המשנה שמוכר העגלה וכל כליה. **באור לציון** על שביעית עמוד קי' העיר על המשנה, מאי קמ"ל בעגלה, פשיטא שיכול למוכרה שהרי יכול להשתמש בה לכל צרכיו

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
 בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
 נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
 רחל לאה בת יהודית חנה
 ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
 הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מנחם אב תשפ"ב
 גליון 77

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
 רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

וכתב בהערה, שמה שכתב ליהודי שאין עליו מידע שהוא חשוד, כי לשון הרמב"ם "מותר למכור סתם למי שאינו חשוד", משמע דלא בעינן שיוחק לכשר, אלא די בכך שלא ידעינן שהוא חשוד. ומביא את דברי הערוך השולחן "כיון דמוחזק בכשרות", וצריך לומר דאין כוונתו שידעינן שכך הוא, אלא סתם אדם שלא ידעינן לו חשד הוא מוחזק בכשרות. אולם מביא שיש הסובר שאין מוכרים אלא למי שידוע לנו בפירוש כאדם כשר.

מי נכלל בחשוד על השביעית.

בשיח השמיטה עמוד רלב' בהערה כח' מביא מה שמע **מרבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל** בגדר חשוד על השביעית, שזהו מי שלא מקיים את מצוות התורה. ואלו היהודים שאינם שומרי תורה ומצוות (חילונים) לא נחשבים שוגגים אלא חשודים ממש, כי הרי כולם יודעים שיש תורה ומצוות. וכן אחד שאין אנו מכירים בטיבו רק רואים שהוא מחלל שבת הרי הוא חשוד כי לא אכפת לו מן המצוות והוא כגוי.

בשיח אמונה במהדורה החדשה של דרך אמונה פ"ח הערה 2 הביאו שמי שנראה כחילוני ואין ידוע אם הוא שומר מצוות, כתב **רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל** בקיצור דיני שביעית תשובה קח' שמסתבר שהוא נידון כחשוד ולא כסתם עם הארץ. עוד הביאו שכתב במכתבים שמי שאין ניכר כלל אם הוא שומר מצוות, בזמן הזה יש לדונו כחשוד, משום שיש לילך אחר הרוב שאינן שומרים שביעית כהלכתה.

הלכה ה

בהיתר למכור כמות כדי יין ושמן בשביעית.

כתב הרמב"ם "היוצר מוכר חמש כדי שמן וחמשה עשר כדי יין ומותר למכור לעכו"ם יתר מזה ואינו חושש שמא ימכור לישראל ומוכר כדים רבים לישראל בחוץ לארץ ואינו חושש שמא יביאם לארץ".

המקור של הדין הוא מפרק ה' משנה ז' "היוצר מוכר חמש כדי שמן וחמש עשרה כדי יין שכן דרכו להביא מן ההפקר. ואם הביא יותר מכאן מותר ומוכר לנכרים בארץ ולישראל בחוצה לארץ". **הרע"ב** כתב "היוצר אומן העושה כלי חרס מוכר אפילו לחשוד על השביעית חמש כדי שמן וחמש עשרה כדי יין, וליכא למיחש שמא רוצה כולם לשמן או כולם ליין שניכרים הן אותם של יין מאותם של שמן, שהעפר שעושים ממנו כדי יין אינו דומה לעפר שעושים ממנו כדי שמן וכו'". **וכן מבואר בר"ש**.

בתוס' אנשי שם הקשה דמהיכתי תיתי לחשוש שמא ירצה את כולם או לשמן או ליין עד שצריך הרע"ב לתרץ שהכדים ניכרים, הא כיון דיש לתלות בהיתר ואיסור, לא חיישינן, וכאן שיש לתלות שיביא הכמות המותרת מההפקר מדוע נחשוש. ותירץ דהא דתולין היינו היכא שההיתר והאיסור שקולים הם משא"כ היכא שלאיסור יש צד יותר מלהיתר לא תלינן וכמו בדין של מחרישה להקל והגם דיש

בדרך אמונה בביאור החלכה בד"ה ומותר למכור הביא בתוך דבריו בשם החזו"א דמה שכתב הרמב"ם "ומותר למכור סתם אינו ענין לספק בירושלמי סתמן מהו, שהרמב"ם כאן מיירי בידוע שאינו חשוד כדמסיים למי שאינו חשוד, וקמ"ל דמותר למכור לו מחרישה דתלינן במוצאי שביעית. ותמה החזו"א לפי פירושו מהו הלשון ברמב"ם "סתם", דפשיטא שאם אומר שרוצה לחרוש הרי הוא חשוד, אבל מביא הביאור ההלכה שכל המפרשים פירשו בדעת הרמב"ם שכוונתו לספק של הירושלמי ופירשו דמה שכתב למי שאינו חשוד היינו שאין ידוע שהוא חשוד אלא עם הארץ סתם ואע"ג דאין מוסרין פירות שביעית לעם הארץ סתם, שם מצוי תקלות טפי שאין עם הארץ בקי בכל דיני שביעית, וכתב הביאור ההלכה שאולי צריך לגרוס בלשון הרמב"ם למי שאינו חשוד אלא סתם אפילו דבר וכו' ואז זה ממש כדבר הירושלמי.

וציין לעיין עוד בלשון הרמב"ם לקמן בהלכה יד' במה דברים אמורים בעם הארץ סתם אבל מי שהוא חשוד וכו' וצ"ע.

בציון החלכה ס"ק כג' מביא בשם חתנו **הגר"י קולדצקי שליט"א** ליישב קושית החזו"א מהו השלון סתם שהזכיר הרמב"ם לפי שיטתו דפשיטא שאם אמר להדיא לצורך שביעי אסור, ותירץ דכוונת הרמב"ם שאין צריך לומר להדיא שלוקח למלאכת היתר דהיינו למוצאי שביעית.

לדינא כתב בדרך אמונה ס"ק כז', ומותר למכור סתם היינו אפילו מחרישה וכל כליה שאסרנו, הני מילי במוכר לחשוד, אבל לעם הארץ סתם אפילו להסוברים דסתם עם הארץ חשוד על השביעית, מ"מ אין חשוד על עבודת קרקע ולכן אפילו אין אומר שצריך למוצאי שביעית מותר למכור לו וגם אם אין ידוע מי הוא אין צריך לברר וכו'.

עוד כתב בס"ק כח', שהרי אפשר שקנה בשביעית אע"ג דלא שכיח לקנות למוצאי שביעית ולכן בחשוד לא תלינן בהכי וכו' אבל כשאין ידוע שהוא חשוד אוקי אחזקת כשרות ותלינן בהכי.

מבואר בדרך אמונה שאין הכוונה שבודאי קונה לצורך מוצאי שביעית אלא תולים שקונה לצורך מוצאי שביעית.

אולם בערוך השולחן העתיד על זרעים סימן כט' אות ו' כתב "וכל זה בחשודים אבל למי שאינו חשוד מותר למכור סתם אפילו דבר המיוחד רק לדבר איסור בלבד ואמרין דמסתמא קונה זה על לאחר שביעית. והרמב"ם שם כתב בזה הלשון שהרי אפשר שקנה בשביעית לעשות בו מלאכה לאחר שביעית עכ"ל. ואין כוונתו לשון ספק אלא כלומר כיון דאפשר אלאחר שביעית ודאי כוונתו כן ולא חשדינן ליה כיון שמוחזק בכשרות ואינו חשוד לשביעית".

הגאון ר' צבי כהן זצ"ל בספרו שמיטת קרקעות פרק ט' אות יג' כתב, מותר למכור, להשאיל או להשכיר, כלי המיוחד למלאכת איסור בשביעית ליהודי שאין עליו מידע שהוא חשוד לעשות בו מלאכה האסורה בשביעית, אפילו מלאכתו מיוחדת למלאכות אלו, לפי שאפשר שקנאו לעשות בו מלאכה לאחר שביעית.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
 בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
 נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
 רחל לאה בת יהודית חנה
 ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
 הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מנחם אב תשפ"ב
 גליון 77

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
 רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

בדין שאסור למכור יותר מדאי כדי יין ושמן, אם זה אף לסתם אדם או רק לחשוד.

בעצם האיסור למכור כמות גדולה של כדי יין ושמן, כתב **במנחת שלמה** עמוד קיח' שיש כאן חידוש במשנה, דאיסור זה דמסייע אינו רק במסייע במלאכה האסורה עצמה כדלעיל, אלא אפילו במסייע להביא לביתו יותר ממה שהתירו לו חכמים נמי אסור.

בחוט שני עמוד תיג' כתב שבהלכה זו דאסור ליוצר למכור כדים יותר מהשיעור לא מבואר אם האיסור נאמר שאסור למכור רק לחשוד על השביעית או אף גם לסתם אדם (שבהלכה ד' איירי אף בסתם בני אדם, ובהלכה ו' מיירי בחשוד).

וכתב שלכאורה נראה דאסור אף בסתם אדם וכדמשמע מסתימת לשון הרמב"ם. ובטעמא דמילתא נראה דכיון דאין דרך להכין כדים לשנה הבאה אסרו אף במי שאינו חשוד. ובזה מבאר מה שכתב הרמב"ם בהמשך ההלכה שמוותר למכור הרבה כדים יותר משיעור הנ"ל לגוי ולא חיישינן שיחזור וימכרנו לישראל, וכן מותר למכור לישראל בחוץ לארץ ואינו חושש שמא יביא מחוץ לארץ לארץ ישראל, והיינו כיון דבאיסור זה שאסור למכור כדים יותר מהשיעור הנ"ל הוא אף לכל אדם ולא רק לחשוד היה מקום לחשוש יותר שמא הגוי יחזור וימכרנו לישראל או שהישראל יביאם מחוץ לארץ לארץ וקמ"ל דאפילו הכי לא חיישינן.

בדרך אמונה בבואור ההלכה בד"ה היוצר מוכר מביא את הרא"ש והרע"ב שמפרשים מוכר לישראל החשוד על השביעית, אולם מביא שבערוך השלחן סימן כט' ס"ז כתב שדעת הרמב"ם הואשדין זה אפילו בסתם עם הארץ וראיתו דבהלכה הקודמת מיירי באינו חשוד ואח"כ כתב הרמב"ם את ההלכה הזו, ואח"כ בהלכה ו' כתב דמוכר לחשוד, משמע דההלכה הקודמת מיירי באינו חשוד רק סתם עם הארץ דאל"כ הו"ל ליה להקדים הלכה ה' לפני הלכה ד'.

אולם כתב הדרך אמונה שם שמלשון המשנה יש לדייק להיפך, שהרי משנה ו' אלו כלים שאין האומן רשאי למכור מבואר בירושלמי שמדובר בחשוד על השביעית אבל לסתם עם הארץ מותר למכור, ואח"כ תני משנה ז' היוצר מוכר כדים, משמע דקאי ג"כ על חשוד. וכתב לתרץ דהרא"ש לשיטתו והרמב"ם לשיטתו בהמשך דברי המשנה, בדין שאם הביא יותר מכאן מותר, ואי"ה נאריך בזה בסמוך.

עיון בהשמטת הרמב"ם דין המשנה "ואם הביא יותר מכאן מותר".

במשנה מובא דין נוסף "ואם הביא יותר מכאן מותר". ובפירוש **המשניות לרמב"ם** כתב "תיקון דברי זאת המשנה מוכר לגויים בארץ יתר מכון". לכאורה מבואר מדבריו שהדין הזה "ואם הביא יותר מכאן", לא נוגע לרישא של המשנה אלא לסיפא בהיתר למכור לגוי בארץ אפילו יותר מזה.

וכן נראה גם בחיבורו בהלכה שכתב כאן "היוצר מוכר חמש כדי שמן וחמשה עשר כדיין יין. ומותר למכור לעכו"ם יתר מזה ואינו

לומר דלוקח לשנה הבאה ובאינו חשוד תלינו, מ"מ בחשוד לא תלינו. וא"כ בלוקח ה' כדים לשמן עדיין אינו בבירור שיביא מן ההפקר, מ"מ תלינו כיון שהוא שוה בשוה משא"כ בלוקח כ' כדים הגם שנוכל לומר שיביא ה' כדים שמן וט"ו כדים יין מ"מ בזה יש ב' צדדים לאיסור ואחד להיתר דשמא רוצה כולם לשמן או ליין ואף אי נימא דה' כדים לשמן וט"ו ליין עדיין אינו מבורר שיביא מן המופקר ובהיתר, לכך הוצרכו לומר שניכרים כדי היין והשמן.

בדרך אמונה ס"ק לא' כתב ואין לחשוש שמרמה ואומר שקניתי אלו לשמן ואלו ליין ואח"כ יקח כולו ליין או כולו לשמן שזה סוג קנקנים אחרים ממין עפר וניכר איזו של יין ואיזו של שמן ואם יניח יין בשל שמן או של שמן בשל יין יפסד ויתקלקל לו.

ובציון ההלכה ס"ק כו' מביא שבבואור הגר"א בירושלמי משמע שע"ג הכדים היו מלבישים עוד והעור ניכר איזה של יין ואיזה של שמן.

כשיש כמה מפעלים של כדים, אם מותר כל מפעל למכור הכמות הזו.

יש לעיין בהיתר למכור כמות מסוימת של כדי יין ושמן, כי זה הכמות שאוסף להביא מן ההפקר בשביעית, שלכאורה זה שייך במפעל יחידי לכדים אלו, שהוא אכן מוכר לאנשים כמות מסוימת שבוזה אפשר לתלות שישתמש להיתר, אבל כשיש כמה מפעלים לייצור כדים אלו, לכאורה איך יהי' מותר לכל מפעל למכור אותה כמות של כדים, אולי פלוני כבר קנה כמות המותרת במפעל אחר, ועתה אני מוכר לו הכדים רק להביא איסור, ונמצא שמסייעים לו לדבר עבירה. וצריך לומר שכל מפעל זכותו לתלות בהיתר כל עוד לא יודע שפלוני חשוד, ולא צריך לברר האם כבר קנה כמות הכדים המותרת בשביעית, דכל שיש לתלות בהיתר, התירו לכל מפעל למכור.

רק שלפי"ז יש מקום לדון באופן שיודע על פלוני שהוא חשוד האם יתירו לו למכור לו כמו כזו כפי שמוכר לאחרים, או שכאן יהי' אסור גם בכמות המותרת כי יש כאן חשש שמסייע.

מצאתי כעין זה בדרך אמונה ס"ק לא' כתב בתוך דבריו "ויש להסתפק אם מכר לו פעם אחת ה' כדי שמן אם מותר למכור לו עוד הפעם ואם יש שיעור לדבר שיהא מותר למוכרו עוד הפעם, ודעת הר"ש שאף אם הביא חבית גדולה מחזקת יותר מה' כדי שמן או ט"ו כדי יין מותר למכור לו ה' כדי שמן וט"ו כדי יין.

בשיח אמונה הערה 71 הביאו שאף אם נתיר למכור כמה פעמים ה' כדי שמן וט"ו כדי יין, יביא החשוד הרבה יין ושמן מן המשומר ויקנה כדים כפי צורכו בכמה פעמים, ומה הועילו חכמים בתקנתו, אלא הביאו בשם **זיו הים** פ"ה מ"ג אות ה' שתקנת חכמים אינה כדי להציל את החשוד מעבירה, שלהם לא תועיל התקנה משום שודאי לא ימנעו להביא יין מן המשומר מחמת חסרון הכדים, אלא להציל את המוכר השומר שביעית מלסייע ידי עוברי עבירה, שכשמוכר הרבה כדים נראה לכל שהוא מסייע ידי עוברי עבירה, משא"כ כשמוכר רק ה' כדי שמן וט"ו כדי יין בכל פעם.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
 בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
 נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
 רחל לאה בת יהודית חנה
 ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
 הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מנחם אב תשפ"ב
 גליון 77

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
 רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

במשנה ראשונה מפרש את דברי המשנה "שכן דרכו להביא מן ההפקר", לאו מן ההפקר ממש קאמר, שלא שייך למימר בזה שכך דרכו שהרי הזוכה מן ההפקר כל שיכול ליטול נוטל, אלא מפירות שביעית קאמר שהפקירן הכתוב שיטול כל הרוצה ואין רשאי לנהוג בהן כבעל הבית והתירו לו ליטול כל הצריך למאכל ביתו ושיערו חכמים שכך דרכו ליטול, ויותר מזה צריך להניח לשאר בני אדם. ומיהו אם אומר שצריך יותר והביא לא מפיקין מיניה, דאמרין מסתמא קושטא קאמר, והיינו דקתני אם הביא יותר מותר וכן פירש הרמב"ם בחיבורו פרק ד' הלכה כד' דמתני' במביא משלו התירו לו להביא במנן הזה שמן ויין, כדרך שמביא מן ההפקר. והוסיף שהתוס' יו"ט לא ראה את דבריו אלו. והפירוש הזה במתני' מחזור טפי ודלא כדפירשו שאר המפרשים דמהפקר ממש התירו לו ולא משלו, דאין הדבר כן דמשלו נמי מותר.

בתפארת ישראל הביא מה שפירשו הר"ש והרע"ב שאם הביא החשוד יותר מכאן מותר למכור לו כלים דתלינן שהביא מההפקר, ותמה על פירושם, דכיון שאם הביא החשוד יותר מזה תלינן שמההפקר הביא ומותר למכור לו כלים יותר מהשיעור א"כ כ"ש שקונה סתם נתלה שמההפקר קונה או לשנה הבאה כמו באינו חשוד.

והביא את דברי הרמב"ם בפרקד' הלכה כד' דגם חבר שזוכה מהפקר לא יביא מההפקר ביתו רק חמש כדי שמן וט"ו כדי יין משום חשדא, וע"ז סיים שאם הביא יותר מזה מותר, ואולי משום קושיא זו מיאן לפרש דאם הביא יותר קאי על החשוד אלא קאי על חבר שמביא מההפקר והכא קאמר התנא, אע"ג דחבר שהביא יותר מזה מותר דתלינן שמההפקר מביא, אפילו הכי בחשוד לא תלינן, ולפי"ז שפיר הביא הרמב"ם הדין הזה רק בחבר בפרקד' הלכה כד' ולא בחשוד כאן בפרק ח'.

עיין עוד בפירוש בית דוד ושושנים לדוד.

בדרך אמונה בביאור ההלכה בד"ה היוצר מוכר מביא בתוך דבריו את פירוש הר"ש והרא"ש שמפרשים הדין ואם הביא יותר מכאן מותר, דהאיסור הוא להביא מן המשומר אבל מן המופקר יכול להביא כרצונו, והא דתנן שכן דרכו להביא מן המופקר היינו דתלינן בהכי אבל יותר אין דרך להביא מההפקר וחישינן שיביא מן המשומר אבל בדיעבד אם הביא ואומר שהביא ממופקר מהימנן ליה ומותר למכור לו יותר כדים, אבל הרמב"ם שלא הביא דין זה כלל כאן שאם הביא מותר כי אם לעיל בפרקד' הלכה כד', כתבו המפרשים שדעת הרמב"ם דקאי על הסיפא דבודאי אסור לו למכור יותר כדים אם הביא יותר, דהרי הרמב"ם סובר שאפילו מן המופקר אסור ללקט יותר מט"ו כדי יין וה' כדי שמן, ולכן בודאי אסור למכור לו יותר כדים אפילו אם הביא, שהרי גם מהפקר אסור ללקט כמות יותר גדולה, וסיפא דמתני' קאי ע כל מי שמלקט פירות שביעית שאסור ללקט מההפקר יותר משיעור זה בין הבעלים ובין אחר, אבל בדיעבד אם עבר וליקט מותר באכילה, ולכן העתיק הרמב"ם הדין של המשנה ליל בפרקד' ולא כאן.

חושש שמא ימכור לישראל וכו". הרי שכוונתו שבמשנה נזכר חילוק במכירת כדים אלו בארץ ישראל בין מוכר לישראל או לגוי, שלישיראל מותר רק כמות מסוימת, ואילו לגוי מותר אפילו הרבה. **אולם הר"ש מפרש** "ואם הביא יותר משיעור זה מותר ולא חיישי דילמא מן המשומר דשביעית הביא". **וכן כתבו הרא"ש והרימב"ץ**. דהיינו שאם בא הלוקח עם כמות גדולה של שמן ויין יותר מכדי שיעור של חמש כדי שמן וחמש עשרה כדי יין, עכ"ז מותר ליוצר למכור לו יותר כדים ולא חיישינן שמא הכמות שהביא זה מן המשומר, וכן כתב הרע"ב.

התוס' יו"ט כתב, מותר למכור לו כלים לפי מה שהביא ולא נחשדוהו שמא הביא מן המשומר באוצר, ותמה על הרמב"ם שהשמיט דין זה בפרק ח' מהלכות שמיטה.

בחינושי מהרי"ח מביא מה שכתב המשנה למלך ליישב שרמב"ם הזכיר הדין הזה בפרק ד' הלכה כד'. וכתב בחינושי מהרי"ח לפרש שצריך לומר שהרמב"ם אינו מפרש את הדין של המשנה כפי שהבין התוס' יו"ט, שאז אין הכא נמי היה הרמב"ם צריך להביא דין זה בפרק ח' אלא דעת הרמב"ם שהיוצר לא ימכור יותר שחשדינן ליה שמא הביא מן השמור, רק זה דין אחר שבעל הבית יכול להביא יותר לביתו, ולכן זה לא קשור לפרק ח'.

בתוס' חדשים הביא את תירוצו של המשנה למלך והקשה על דבריו שעדיין לא מתורץ כ"כ לפי מה שפירש הרמב"ם עצמו שהפירות מותרין דא"כ היה לו להזכיר בפרק ח' שמותר למכור לו יותר כלים, ולכך מפרש שהרמב"ם סובר דבאמת אסור למכור לו יותר כלים, ושפיר השמיטו הרמב"ם בפרק ח'. וגם מדברי הר"ש והרא"ש מוכח דאפילו הביא יותר אסור למכור לו כלים מדכתבו שגבי ישראל בחוץ לארץ מותר אע"פ שכינס בו הרבה מיין ושמן שהביא מארץ ישראל דלא החמירו כ"כ, משמע דבארץ ישראל אפילו הביא הרבה אסור, וטעמא דאף שהפירות מותרים מ"מ אסור למכור לו שמא יביא פעם אחרת והוי כלכתחילה שאסור למכור לו משא"כ בחוץ לארץ דלכתחילה מותר למכור לו ואפילו נותן לתוכן פירות שהביא מארץ ישראל, שהרי כבר הביא והפירות מותרים, ולפעם אחרת לא חששו בחוץ לארץ דלא החמירו כ"כ.

בפירוש קול הרמ"ז גם כתב שכוונת הרמב"ם דלא כהר"ש והר"ב דאם הביא יותר מכאן שיהיה מותר להוליכו לביתו בכדים של יוצר שימכור לו אלא מותר רצה לומר שמותר לו לקיים מה שהביא מן ההפקר אפילו שיהיה יותר מן הדרך הנהוג, אבל למכור היוצר לישראל אסור יותר מהנזכר במשנה, אבל לגוי מותר לו למכור כדים הרבה.

והוסיף שהסברא בזה שהרי בהיתר חמשה כדי שמן וט"ו כדי יין כתב הרע"ב דלא חיישינן שמא רוצה כולם לשמן או ליין, ומה בכך, והרי אם הביא יותר התרת לו למכור כדים כמו שיצטרך ויכול להיות שיהיו לו יותר מכ' כדי יין או שמן, אלא ודאי מותר דקתני איין או שמן קאי דמותר לו לקיימו באותו הכלי שהביאו בו, אבל לא למלאות כ"כ הכדים דהוי עובדא דחול וכמכניס לאוצר.

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

דיש צד רחוק שיכשל ישראל על ידו באיסור מה לנו בכך שהוא ספק ספיקא, וכתב שבעל כרחך צריך לומר דכיון שהכד עצמו לא הוי האיסור בעצמו אלא שע"י יכול לעבור האיסור, באופן זה לא נצטוינו אפילו בישראל ולהכי לא חיישינן שימכרם לישראל, וע"ש עוד.

בהיתר למכור הרבה כדים בחוץ לארץ לישראל.
מבואר במשנה שבחוץ לארץ מותר למכור הרבה כדים לישראל, וכתב הרע"ב שלא חיישינן שמא יולכסם בארץ אי נמי שמא יכניס לתוכן יין ושמן של שביעית שהביא מארץ ישראל, דלא החמירו חכמים כ"כ.

בתוס' חדשים אחרי שהביא את דברי הרע"ב כתב שמשמע דאם יודע שיכניס בהן פירות ארץ ישראל יותר מט"ו כדן אסור למכור לו. וצ"ע דמה שכבר הביא מותר אפילו בארץ ישראל וא"כ זה שהביא בחזקת היתר ומה אכפת לנו אם יכניסם לכדים. ולפעם אחרת לא חיישינן בחוץ לארץ. והביא שגם בר"ש וברא"ש מבואר להדיא שבחוץ לארץ מותר למכור יותר מט"ו כדים אפילו יכניס לתוכן שמן הרבה שהביא מארץ ישראל.

והוא שכתב שאפשר דדעת הרע"ב שיש הבדל בין הביא בארץ ישראל שמותר לבין הביא מארץ ישראל לחוץ לארץ, דכיון שהוציאם שלא כדן דהא אין מוציאין פירות שביעית מארץ ישראל לחוץ לארץ, ע"כ חשדינן ליה נמי שמא הביא מן המשומר, אלא שלפ"י אפילו פחות מט"ו כדים יהא אסור בחוץ לארץ.

הר"ש והרא"ש והרימב"ץ מביאים ירושלמי שלישראל מותר למכור בחוץ לארץ אפילו יותר כדים אפילו מן הקנוי בארץ, דהיינו אע"פ שכונס בו יין ושמן שהביא מארץ ישראל.

הר"ש סיריליא על הירושלמי פ"ה ה"ג על דברי הירושלמי הביא את פירוש הר"ש שמותר אפילו שכונס בו יין ושמן שהביא מארץ ישראל, והקשה על דבריו שאינו נכון בעיני דהא אסור להוציא פירות שביעית מן הארץ לחוץ לארץ וא"כ רשע גמור הוא שעבר על דברי חכמים וא"כ גם יעבור לאצור פירות שביעית ולעבור זמן הביעור, ולכן חולק ומפרש שאפילו שהכדים שמוכר לו בחוץ לארץ הם קנויים בארץ ומעפר הארץ הן, והוי אמינא כיון דמן הארץ הם שמא יכנס ישראל החשוד לארץ ישראל ואי שרינן ליה למכור לו בלי שיעור בחוץ לארץ שמא ימכור לו נמי בארץ, קמ"ל דבחוץ לארץ לא גזר ושרינן ליה מעפר הארץ ואפילו יותר מכאן.

בדרך אמונה ס"ק לד' כתב, ומוכר כדים לישראל החשוד ואפילו אם הקונה אותם הוא מארץ ישראל רק שקונה אותם בחוץ לארץ. עוד כתב בס"ק לה' ואינו חושש שמא יביאם לארץ, ויש אומרים שאע"פ שמכניס לתוכן יין ושמן של שביעית שהביאו מארץ ישראל מותר שלא החמירו בו חכמים כ"כ.

בשיח אמונה הערה 74 הביאו שדעת רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בשיח השמיטה עמוד רלא' שאו דוקא כדן יין ושמן הקילו למכור בכמות גדולה לנכרי או לישראל בחוץ לארץ, אלא אף כלי עבודה כגון מחרישה מותר. אולם הביאו שבספר אמונת יוסף

ובזה הוסיף הביאור ההלכה לפרש עתה המחולקת של הרמב"ם והרא"ש האם ההלכה כאן אסור ליוצר למכור כדי שמן ויין מייירי בחשוד או אפילו בסתם עם הארץ, (כפי שנזכר בקטע לעיל). דעת הרמב"ם דבכדים לא שייך לתלות שקונה בשביל שנה הבאה כמו בהלכה הקודמת, דאין דרך לקנות כדים לשנה הבאה ואפשר גם דבכדים רחוקים יכולים להתקלקל ולהיבקע אם לא ימלאום, ולכן אי אפשר לתלות בשנה הבאה ובודאי שקונה לשנה זו. וכיון שאין שום היתר לשנה זו לקט יותר משיעור זה, אי אפשר להתיר גם לעם הארץ.

משא"כ הרא"ש שמפרש שאין איסור כלל ללקט מההפקר יותר משיעור זה אלא דאין דרך ללקט יותר ובדיעבד אם ליקט מותר למכור לו, לכן בעם הארץ שפיר תלינן דמסתמא מותא ללקט יותר משיעור זה ורק בחשוד דלא תלינן במילתא דלא שכיח לא התירו וע"ש עוד.

בהיתר למכור לגוי הרבה כדים ולא חיישינן שימכור לישראל.

במשנה כתוב "ומוכר לנכרים בארץ". וכתב הרע"ב "ולא חיישינן שמא יחזור הנכרי וימכרם לישראל החשוד".

במשנה ראשונה מוסיף שכך מבואר בסוגיא בע"ז דף יד', דאלפני מפקדינן אבל לפני דלפני לא. ושואל המשנה ראשונה שדעת הרא"ש שדוקא בגוי אמרינן כן אבל שלא להכשיל את ישראל כן חוששים אפילו לפני דלפני ותירץ דשאני הכא דהקילו טפי בשביעית משום חיי נפש אי נמי הכא איכא תרי ספיקי שמא לא ימכרם ושמא ימכרם לשאינו חשוד או שמא ימכרם אחר שביעית. ומוסיף המשנה ראשונה שגבי חמץ החמירו יותר ומציין למג"א סימן תסז' דמשום דהוי ס"ס הנעשה בידים אסור.

בתפארת ישראל כתב ולא חיישינן שיחזור וימכרם לחשוד בארץ ישראל דהו"ל לפני דלפני ואף דלישראל אפילו לפני דלפני אסור, עכ"פ אין מחזיקין איסור ממקום למקום.

בדרך אמונה ס"ק לג' כתב, ואינו חושש שמא ימכור לישראל החשוד הוי כעין ספק ספיקא שמא לא ימכרם ושמא ימכרם לישראל שאינו חשוד או ימכרם אחר שביעית.

בציון ההלכה ס"ק כט' ציין למשנה ראשונה, שהכוונה לתירוץ השני שכאן זה כעין ספק ספיקא ולכן מותר, ויש לעיין מדוע לא הזכיר גם א התירוץ הראשון שבשביעית הקילו משום חיי נפש.

במנחת שלמה עמוד קכג' הביא את התירוץ השני של המשנה ראשונה שזה ספק ספיקא ולכן מותר הגם שבחמץ החמירו, והקשה על דבריו, דבשלמא גבי חמץ היה אפשר להתיר מכח תרי ספיקא משום דחשיב כהיתר, כלומר שגם המוכר לא חשיב כמכשיל מפני תרי הספיקות, וגם הישראל הקונה קונה בהיתר דלא היה צריך לחשוש ולא נחשב שנכשל כי עשה בהיתר. משא"כ בנידון דידן שהחשש הוא שהישראל החשוד על השביעית שלא ימצא כדים אצל יוצר ישראל ילך ויקנה בזדון מהנכרי ודאי דחשיב כמכשילו ואסור למכור לנכרי היכא ששייך חשש שיחזור וימכרנו לישראל, דכיון

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
 בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א
 נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
 רחל לאה בת יהודית חנה
 ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
 הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

גיליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
 רמב"ם פרק ח הלכה ב - ה'

שביעית פ"ה ה"ג ד"ה ומוכח כתב שדוקא כדי יין ושמן התירו כיון שהרי אם הביא מהשדה יותר מהשיעור מותר, אבל שאר הכלים שאסרו למכור לחשוד כגון מחרישה וכדומה כיון שעיקר מלאכתם מיוחדת לאיסור, לא התירו למוכרו לנכרי או לישראל בחוץ לארץ.

עיון בשינוי לשון הרמב"ם בין מוכר לגוי "יתר מזה", או לישראל "כדים רבים" באופן המותר.

הרמב"ם כתב "ומותר למכור לגוי יתר מזה ואינו חושש שמא ימכור לישראל ומוכר כדים רבות לישראל החשוד בחוץ לארץ ואינו חושש שמא יביא לארץ".

הגאון ר' צבי כהן זצ"ל בספרו שמיטת קרקעות פרק ט' הערה כח' מביא בתוך דבריו **שבספר משנת יוסף** ח"ב עמוד פט' אות יד' עומד על שינוי לשון הרמב"ם, דלגבי גוי נקט הלשון יתר מזה ואילו גבי ישראל הלשון כדים רבות, וכתב דיש לומר ע"פ דברי הרא"ש שהובא במשנה ראשונה דס"ל דאע"ג דגבי עכו"ם לא מפקדינן אלפני דלפני, אבל גבי ישראל דחיישינן להכשיל חיישינן אלפני דלפני, וא"כ הכא אם יש חשש שהעכו"ם ימכור לישראל אסור למכור לו, משום דלפני דלפני עור, אלא דהכא לא חיישינן שיחזור וימכור הכדים לישראל, דאע"ג דלקח "יתר מזה", והוסיף על שיעור חמשה וט"ז כדים, מ"מ שפיר יש לתלות דלצרכו מבעיא ליה, אבל למכור לעכו"ם כדים רבים לאין שיעור באמת אסור. דבזה יש חשש שימכרם לישראל וחיישינן אלפני דלפני, אבל למכור לישראל בחוץ לארץ מותר אפילו כדים רבים הרבה מאד, דאע"ג דקונה הרבה הרי זה חוזר ומוכרם, מ"מ ימכרם שם במקומו בחוץ לארץ ולא חיישינן שמא יביאם לארץ. ולפי"ז דייק הרמב"ם גבי ומוכר לעכו"ם בארץ לכתוב דמוכר לו יתר מזה השיעור השנוי במתניתין דרק יותר מעט מהשיעור מותר אבל לא הרבה מאד, אבל בישראל בחוץ לארץ כתב ומוכר כדים רבים אפילו הרבה מאד.

לדינא הוסיף הגאון ר' צבי כהן זצ"ל בפרק ט' סוף אות טז' שאם ידוע שהגוי הוא סוכנו של יהודי או שהיהודי החשוד אינו עוסק אלא בעסקי שמן ויין בארץ ישראל, לא ימכור לו כדים רבים, אלא א"כ יש לתלות שצריך להם עבור שמן ויין שלפני שביעית או שלאחריה.